

**Кириленко О. П.**

*Д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів*

## **ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ – ОСНОВНИЙ ПРІОРИТЕТ ХХІ СТОЛІТТЯ**

Вперше питання взаємозв'язку економічного розвитку країн та екології було порушено на рівні міжнародних інституцій на початку 1970-х років, коли особливої гостроти набули проблеми забруднення навколишнього природного середовища. У 1972 р. відбулася Конференція ООН по проблемам навколишнього середовища. У 1983 р. Генеральною Асамблеєю ООН була створена Міжнародна комісія по навколишньому середовищу та розвитку, яка у 1987 р. висунула нову концепцію сталого розвитку як альтернативу розвитку, заснованому на необмеженому економічному зростанні. У 1992 р. в Ріо-де-Жанейро проходить Конференція ООН, в якій взяли участь керівники із 178 держав світу, 1600 неурядових організацій; дана конференція за значимістю питань, що розглядалися та представництвом одержала назву самміт «Планети Земля» [1, с. 58].

Найбільшим досягненням Конференції стало визнання взаємообумовленості оточуючого середовища і розвитку людства. Було визначено сталий розвиток як такий розвиток суспільства, який задовольняє потреби сучасності, не ставлячи під загрозу здатність наступних поколінь задовольняти свої власні потреби [1, с. 22]. Іншими словами в умовах сталого розвитку суспільство не завдає шкоди природі, яка встигає себе відновити. Таким чином природоохоронний аспект стає головною особливістю сталого розвитку.

Проте в даний час поняття сталого розвитку набуло більш широкого тлумачення за рахунок врахування його соціальної складової, т. б. ідеологічних, моральних, культурних, політологічних та інших аспектів. Дійсно, майбутнє людства значною мірою залежить від стану природних систем та їхнього відновлення, але важливе місце посідають проблеми збереження простих загальнолюдських цінностей таких як мир, доброта, справедливість, демократія, свобода, совість, відповідальність тощо.

Десять років поспіль у 2002 р. ООН проводить наступний світовий самміт в Йоганнесбурзі, на якому була прийнята Декларація зі сталого розвитку та План виконання рішень [2]. Головними завданнями та вимогами сталого розвитку визначено:

- подолання бідності;
- зміна несталих моделей виробництва і споживання;
- охорона і раціональне використання природно-ресурсної бази економічного і соціального розвитку.

У Плані виконання рішень Декларації зі сталого розвитку відзначено важливість добросовісного управління як в межах кожної країни, так і на міжнародному рівні; продуманої екологічної, соціальної та економічної політики; розвитку демократії, додержання правопорядку, подолання корупції, забезпечення рівності, заохочення інвестицій.

У досягненні визначених ООН цілей розвитку вирішальне значення має відповідне ресурсне забезпечення. Тому у вище зазначеному Плані наголошено, що першочерговими кроками для забезпечення сталого розвитку повинні бути мобілізація та ефективне використання фінансових ресурсів, створення сприятливих умов для залучення внутрішніх заощаджень у державному і приватному секторах, спрямування інвестицій у виробництво і розвиток людського потенціалу. Для країн, що розвиваються особливої ваги набувають прямі іноземні інвестиції, надходження яких неможливе без створення відповідного стимулюючого механізму, а також збільшення прямої офіційної допомоги з боку міжнародних інституцій.

Організацією Об'єднаних Націй було рекомендовано державам розробити національні стратегії сталого розвитку та розпочати їх реалізацію до 2005 року. На жаль в Україні дотепер немає затвердженої національної Концепції сталого розвитку, хоча проект її був розроблений у 2004 р. Проте, ще починаючи з 1999 р. було ухвалено низку нормативних актів, спрямованих на реалізацію принципів сталого розвитку. Так, 24 грудня 1999 р. Постановою Верховної Ради була затверджена «Концепція сталого розвитку населених пунктів», в якій дана характеристика сучасного стану населених пунктів; акцентовано на основних територіальних диспро-

порціях економічного розвитку країни, суттєвих недоліках у територіальній організації суспільства, в системі поселень; визначено основні напрями державної політики щодо забезпечення сталого розвитку населених пунктів та заходи з її реалізації, а також основні правові та економічні засади втілення державної політики у цій сфері.

Сталий розвиток населених пунктів в Концепції визначено як «соціально, економічно і екологічно збалансований розвиток міських і сільських поселень, спрямований на створення їх економічного потенціалу, повноцінного життєвого середовища для сучасного та наступних поколінь на основі раціонального використання ресурсів (природних, трудових, виробничих, науково-технічних, інтелектуальних тощо), технологічного переоснащення і реструктуризації підприємств, удосконалення соціальної, виробничої, транспортної, комунікаційно-інформаційної, інженерної, екологічної інфраструктури, поліпшення умов проживання, відпочинку та оздоровлення, збереження та збагачення біологічного різноманіття та культурної спадщини» [3].

Комплексність та багатогранність поняття сталого розвитку визначає доволі широкий перелік визначених у Концепції заходів щодо її реалізації, це:

- забезпечення раціонального використання природних ресурсів;
- поліпшення соціальних умов життя населення;
- забезпечення населення житлом;
- розвиток транспортної інфраструктури;
- розвиток інженерної інфраструктури;
- формування повноцінного життєвого середовища у населених пунктах;
- поліпшення санітарно-гігієнічних умов;
- захист від несприятливих природних явищ, запобігання виникненню техногенних аварій.

Основними джерелами інвестування сталого розвитку міст, сіл, селищ на найближчі роки залишаються кошти підприємств та організацій усіх форм власності, капітальні вкладення державного та місцевих бюджетів. Проте, відзначено у Концепції, «у подаль-

шому створюватиметься стабільна система кредитування з різних джерел (довгострокові банківські кредити, кредити страхових, інвестиційних та інших комерційних фондів, кредитних спілок, кошти населення). Активізації інвестиційної діяльності має сприяти створення у населених пунктах централізованих фондів довгострокових кредитів та фінансування пріоритетних об'єктів будівництва» [3].

26 квітня 2003 р. Постановою Кабінету Міністрів України була затверджена «Комплексна програма реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003–2015 роки», в якій з'являються нові акценти: ліквідація бідності, впровадження моделей сталого виробництва та споживання, спрямованих на забезпечення життєдіяльності людства, охорона і раціональне використання природних ресурсів, оптимізація ресурсної бази економічного та соціального розвитку. Для досягнення основної мети та виконання заходів, визначених Програмою, в Постанові визначено було систему науково-методичного та організаційно-інституційного забезпечення впровадження засад сталого розвитку [4].

З метою сприяння ефективності наукової та інноваційної діяльності, її спрямування на впровадження моделі сталого розвитку в 2009 р. в Україні створюються спеціальні органи: Національна рада з питань науки, інновацій та сталого розвитку України як консультативно-дорадчий орган при Президентові України [5] і Національна рада із сталого розвитку України як постійний консультативно-дорадчий орган при Кабінеті Міністрів України [6].

Свідченням подальшого поширення ідеї сталого розвитку та визнання її важливості для суспільства є ухвалення у 2010 р. Концепції Державної цільової програми сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року [7]. В Концепції визначено напрямки розв'язання проблем, пов'язаних із подоланням деградації сільських територій на основі порівняльного аналізу. Зокрема зазначено, що оптимальним є варіант, який передбачає визначення стратегії сталого розвитку сільських територій на основі оптимізації їх соціальної і виробничої інфраструктури, підвищення рівня зайнятості сільського населення, зменшення трудової міграції, пі-

двищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва, нарощування його обсягів, покращення якості і безпеки сільськогосподарської продукції, охорони довкілля та відтворення природних ресурсів.

Проведена оцінка обсягів фінансових ресурсів, необхідних для виконання Програми, які окреслені у сумі 300 млрд. грн., з них за рахунок коштів державного бюджету - 148 млрд грн., окрім цього передбачається залучення ресурсів місцевих бюджетів, приватних інвестицій, міжнародної технічної та фінансової допомоги [7]. Визначена сума коштів майже дорівнює видаткам річного зведеного бюджету України, які у 2009 р. становили 307,3 млрд. грн. [8]. Звичайно, що навіть за сприятливої динаміки економічного розвитку забезпечити спрямування таких значних фінансових ресурсів буде надзвичайно складно.

Як було сказано вище, головним пріоритетом сталого розвитку є забезпечення охорони навколишнього природного середовища, що вимагає принципово нових підходів у фінансуванні цих заходів, мобілізації нових альтернативних джерел надходжень. Для підтвердження цього наведемо лише декілька прикладів, які характеризують сучасну незначну роль видатків на природоохоронні заходи у структурі видаткової частини бюджетів найбільших за розмірами населених пунктів – обласних центрів України, які у 2008 р. у міському бюджеті Запоріжжя становили лише 2%; ще меншими були у Сумах – 1,2%, Рівному – 1,1%, Одесі – 0,6%, Херсоні – 0,3%, Полтаві – 0,2%; а у бюджетах Львова, Вінниці, Сімферополя, Чернігова, Черкас, Житомира, Чернівців, Івано-Франківська та Луцька – їх частка була меншою 0,1% [9, с. 5, 71].

#### **Література:**

1. Садовенко А.П., Серeda В.І., Масловська Л.Ц. Сталий розвиток суспільства: Навчальний посібник. – К., 2007. – 240 с.
2. Декларація та план виконання рішень Всесвітньої зустрічі на вищому рівні зі сталого розвитку 26 серпня – 4 вересня 2002 року, Йоганнесбург, Південна Африка / Організація Об'єднаних Націй. – 73 с.
3. Постанова Верховної Ради України від 24 грудня 1999 р. «Про затвердження Концепції сталого розвитку населених пунктів». – Доступний з: <http://zakon1.rada.gov.ua>
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 р. № 634 «Про затвердження Комплексної програми реалізації на національному рівні

рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003-2015 роки». – Доступний з: <http://zakon1.rada.gov.ua>

5. Указ Президента України «Про Національну рада з питань науки, інновацій та сталого розвитку України» від 21 серпня 2006 р. // Урядовий кур'єр. – 2009. – № 156. – С. 21.

6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Національної ради із сталого розвитку України» від 18 вересня 2009 р. // Урядовий кур'єр. – 2009. – № 180. – С. 11.

7. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2010 р. «Про схвалення Концепції Державної цільової програми сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року» // Офіційний вісник України. – 2010. – № 12.

8. Показники виконання Державного бюджету України за січень-грудень 2009 року / Міністерство фінансів України. Доступний з: [www.minfin.gov.ua/](http://www.minfin.gov.ua/)

9. Основні соціально-економічні показники міст за 2008 рік / Асоціація міст України та громад. – К., 2009. – 75 с.

**Артус М. М.**

*К. е. н., доцент кафедри фінансів*

## **ВАЖЛИВІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ**

Сільське господарство належить до одного з найважливіших галузей економіки України, що забезпечує добробут населення і продовольчу безпеку суспільства. Це вимагає належної уваги держави до сільськогосподарського виробництва, створюючи відповідні економічні, правові, організаційні, соціальні та інші умови його розвитку. Сьогодні сільське господарство потребує виваженої державної політики ціноутворення, фінансової підтримки і протекціонізму, оскільки цю галузь найбільше уразила економічна криза. Забезпечення фінансової стабільності сільськогосподарських підприємств, створення належних умов праці та проживання в сільській місцевості, забезпечення сільськогосподарських виробників необхідними матеріальними й фінансовими ресурсами для розширеного виробництва – найважливіші завдання реалізації державної аграрної політики сьогодні.

Ціна, як форма відображення виробничих відносин, що забезпечує узгодження економічних інтересів суб'єктів ринкових відносин є важливим регулятором соціально-економічного розвитку сус-